Опалена главня
Прѣзъ плета прѣхвърлена
Ой ладо, ладо, и т. н.

Момата ще вземе комшия или момака — комшийска дъщеря.

Вѣтъръ вѣй
Книже люлѣй
Ой ладо, ладо, и т. н.

Момата ще вземе даскалъ, или момака ще вземе даскалска дъщеря.

Синю небо
Ясна звѣзда (²)
Ой ладо, ладо, и т. н.

Момата ще вземе хубавецъ момъкъ или момака — хубава мома.

Кървавица
На полица (³)
Ой ладо, ладо, ти момиче младо. Сѣдни извади, малямянъ прьстенъ.

Момата ще вземе свинарь или момъка свинарска дъщеря.

На всѣка мома вадкжтъ прьстена и каквато припѣвка ѝ са случи кога припѣвжтъ, разбира са, каквото покаже пѣсеньта, такъвъ момакъ щѣла да вземе. Сжщото и съ момцитѣ. Момитѣ и момцитѣ са прѣсмиватъ едни на други: ти ще вземешъ хайдутинъ, ти свинарь и т. н. Това са припѣва три пжти. Първия и втория пжть, забуленана мома вади прьстенитѣ и подава на оная мома, която сѣди при бакрачето, а на третия пжть всѣка мома си взема прьстена; тъй сжщо и момцитѣ. На това хоро играктъ само моми и момци. Слѣдъ това са разотиватъ. Надвечерь направжтъ общо хоро.

Така са посрѣща и испраща съ веселение новата година.

Записалъ *Тодоръ Ив. Михайловски.*

ОЩЕ НѢКОЛКО ДУМИ ЗА ЖЕНИДБАТА НА СЛЪНЦЕТО.

Въ VII книга на „Трудъ“ азъ казахъ, че слънчевия култъ е билъ голѣмъ, неговитѣ пѣсни сж биле много и е имало много праздници. Като желаяхъ да намѣря още нѣкоя пѣсень за женидбата на слънцето, по-пълна, по-разнообразна, или поне нѣкой неинъ вариантъ, азъ мисляхъ по ваканцията да ида по селата, защото тука въ града, дѣто тука роденото и изнѣживающето са население е прѣминало въ друга атмосфера и е забравило и отъ-день, на-день забравя старитѣ народни пѣсни, нрави и обичаи, не са намѣрва такова нѣщо, искахъ

да отида между простия и невинния народъ — тамъ, дѣто българската священна поезия не е още заразена отъ язвата на народо-разрушающата лжецивилизация; дѣто българския духъ е чистъ отъ тая зараза и дѣто *гения* на поезията има още дѣ да почива и да въодушевява невиннитѣ български чисти и незаязвенни души съ своя божественъ огънь, но до ваканцията има още доста врѣме.

На 10-ий тоя мѣсецъ, Декемврий, случайно са отбихъ у сестра си Донка, да видя какво правѭтъ дѣцата ѝ. Като влѣзохъ въ двора, чухъ единъ буенъ гласъ — една сърдцетрогаѭща стара пѣсень, който са издаваше изъ една стая и, като пълняше сичкия домъ, разстилаше са и са разнасяше по цѣлия дворъ, по студения зименъ чистъ въздухъ. Като влѣзохъ въ кѫщи, азъ попитахъ сестра си — пѣсеньта още са продължаваше — коя е тая пѣснопойка, дѣто са е провикнала като Милица Загорка нѣкое си врѣме въ гората?

— Наша Мария, ми отговори сестра ми; тя дѣто ходи се пѣе и се подскача.

— Отъ кога ѭ имашъ, попитахъ пакъ, защото знаяхъ, че сестра ми до скоро нѣмаше момиче за дѣцата.

— Двѣ недѣли има какъ сьмъ ѭ приставила и, слава Богу, поулѣсни ма отъ страна на дѣцата (сестра ми има 4 дѣца, отъ 1 до 8 години).

— Отъ дѣ е пѣснопойката ти?

— Отъ Плаково — истина е пѣснопойка и цѣла войвода; сичко ми върши и то, догдѣ ѭ видишь, извършила го. Господь здрави да ѝ дава. Не е голѣмо — на 14—15 години, ама изрътно и юнакъ; баща ѝ билъ заможенъ, но въ войната му прѣбрали добитъка и сега испаднълъ. Казва, че 3—4 години му пасла добитъка изъ горитѣ — горско чедо, и вълци видѣло, какъ грабили овцѣтѣ и бурсуци, лѣсици — какво не ни расказва. . . Пѣснитѣ ги учила отъ баща си; много пѣсни знаялъ.

— Живъ ли е баща ѝ?

— Живъ е, той ѭ доведи, и — кибарь, юнакъ, колкото поиска, пара не отстѫпи. „Не бѣхъ азъ за туй — да си приставямъ дѣцата, ама тъй ма докарахѫ врѣмената, зехѫ ми русситѣ добитька, като минахѫ прѣзъ Хаинъ-буазъ и нищо не видѣхъ“. . ми каза и нерѫчи да ми расправя по-вече.

Като говоряхме това, ето ти и Мария съ пѣсеньта въ уста, отвори вратата и влѣзе въ собата съ единъ нàрѫчь дърва, да пали собната пѣщь. Видѣхъ ѭ и азъ: русо, дълголико, червендалясто, юнакъ и весело момиче.

Като видѣ чуздъ чилякъ — тя още не ма бѣще виждала и не ма познаваше — млъкна, прихапа си долнята устна, съ което показваше, че са е излъгала, да пѣе прѣдъ непознатъ чилякъ — общь знакъ на нашитѣ невинни селянки — и, като са изчерви като моровянка ябълка, наведи са долу да пали собната пещь; поглѣдна буля си — сестра ми, засмѣ са, съ което пакъ искаше да ѝ каже, че са излъгала, и продължаваше да си тъкми кривитѣ дърва въ плитката европейска пещь, която е направена за педя-сѣчени дърва.

— Той е бати, мари, ѝ каза сестра ми, не дѣй са чьрви толкова. Като си пѣла, чъва не си крала — той обича пѣснитѣ — я ѭ карай до края. . .

Мария, догдѣто ѝ говоряше сестра ми, натъкми пещьта, подпали ѭ, затвори ѭ, пещьта пламна, забубуниза като вапоръ по Дунава, а Мария искочи като стрѣла изъ стаята, и, подирь малко, въ нѣйната стая пакъ екна пѣсеньта.

Знай ли много пѣсни, попитахъ азъ сестра си, и какви ѝ сѫ пѣснитѣ — отъ новитѣ ли сѫ: „либе, либе, първо либе. . .“ или отъ старитѣ?

— То скоро е дошло отъ село, не знай още то отъ търновскитѣ нови пѣсни: стари пѣе, и край нѣмѫтъ. Отъ какъ е дошло, още ни една не е повторило (и сестра ми знай много пѣсни).

Думитѣ на сестра ми ма заинтрессувахѫ, защото азъ пѣсни дирѭ, и ѭ помолихъ, да дойде нѣкоя вечерь съ дѣцата у меня, да посѣдѣнкувами и да но съгласимъ войводата, да ни испѣе нѣкоя пѣсень, а азъ, макаръ крадишкомъ, да ѭ запишѫ. — Невинния нашъ народъ, щомъ та види, че му пишишъ пѣснитѣ, а най-вече момичетата, млъква, като са бои, да не ги записвашъ, да му са смѣешъ послѣ — *патима*, останала още отъ онова горчиво врѣме, когато развращенната византийска *сволочь* и умазанитѣ около ѝ *блюдолизи* гъркомани сѫ изсмѣявали сичко наше чисто-народно; първитѣ съ умишление, задня цѣль, да ни унищожѫтъ народностьта, а вторитѣ — отъ пачишки умъ и разумъ.

На 15-ий на тоя мѣсецъ, моето желание са испълни:

сестра ми дойде съ дѣцата и съ Мария; приказкитѣ са захванахѫ, както това обикновенно става, най-напрѣдъ за врѣмето, за студя, за дървата, за пѣщитѣ, за хаузинитѣ, растрогитѣ на вратитѣ, прѣзъ които истиватъ скоро собитѣ и дървата не спорѭтъ и т. н., догдѣ най-послѣ захванахъ азъ отъ приказки за да дойдемъ до пѣснитѣ. Отъ опитъ азъ съмъ научилъ, че, когато искашъ да накарашъ пѣвеца да ти испѣе нѣкоя пѣсень, трѣба да го захванешъ отъ далечь — отъ приказки, на които смисълъта е близо къмъ пѣсеньта, догдѣ го накарашъ, да са по отпусне и да му са разпали фантазията, че, щомъ захване веднъжъ да ти пѣе, той е вече твой, — но трѣба да са вардишъ, да са не засмѣешъ, че, подиръ смѣха си, нѣма вече да чуешъ ни една дума —, тъй нашия пѣснопоенъ народъ, особенно дѣвойкитѣ, цѣни своитѣ пѣсни.

Като желаяхъ да узнаѭ, да-ли Мария знае нѣщо отъ пѣсеньта за слънчевата женидба съ Добринка, азъ захванахъ съдържанието на пѣсеньта да го разказвамъ съ увлѣкателна приказка, като са прѣструвахъ сериозно, че незнаѭ за пѣсеньта нищо. Мария, като изслуша приказката, убади са: „Азъ знаѭ една пѣсень за женидбата на слънциту, ама тя ни е тъй, какту ѭ приказвашъ; тя ни е Дубринка, ами *Ратка* и не знаѭ, чи е станала утъ камъчи, а знаѭ, чи майка ѝ, кътy ѭ видѣла, чи излягла на двору, зела да ѝ са кара да влѣзи въ кѫщи, защоту слънциту кътy ѭ видялу, са запрѣлу, и ни залѣзвалу три-дни дена.“

Като съмъ събиралъ много пѣсни съ различни варианти отъ различни лица, азъ са усѣтихъ, че и Мария трѣба да знае нѣкой вариантъ отъ пѣсеньта за слънчевата женитба и ѭ помолихъ да ми испѣе своята пѣсень, както ѭ знае, а азъ да ѭ запишѫ. Щомъ казахъ, чи щѫ ѝ записвамъ пѣсеньта, тя са причърви и каза: „Не знаѭ. . ., знаяхъ ѭ, ама сега съмъ ѭ забравила.“ А, тя горката, не била видѣла, че пѣсень са записва! Какво да са правя? Азъ разбрахъ, че тя знае тая пѣсень, — знае и други, ама са бои отъ записванието. . . Трѣбаше да са употрѣби нѣкое срѣдство. Азъ употрѣбихъ срѣдството пакъ отъ пѣснитѣ: отворихъ моя домашенъ зборникъ, въ който имамъ много записани пѣсни отъ разни лица и отъ различни мѣста и захванахъ да четѫ на всеуслишание на цѣлата сѣдѣнка. . . Дѣцата са встрѣнчихѫ, залисахѫ са у коладнята пѣсень, дѣто самодивата направила съ крилото си

сѣнка на цѣлото стадо на овчеря. . . Прочетохъ имъ послѣ и една моя басня за *шарения кривакъ* и имъ показахъ Чолакова сборникъ, Верковичевитѣ, Ястребова сборникъ, прочетохъ имъ и отъ него нѣщо, и наша Мария, като видя, че има писани и печатани пѣсни, съгласи са да испѣе пѣсеньта, която слѣдува на долу. Подирь неѭ ми испѣ още нѣколко, които, ако даде Господь здравье, ще ги прочетете и вий, любезний читателю, когато имъ дойде врѣмето и реда.

ЖЕНИТБАТА НА СЛЪНЦЕТО ЗА РАДКА.

Мама е Радка измрала,
Защо й на двори излязала.
Радка са люто разсьрди,
Чи е на двори сѣднала,
На костѣнъ гиргьофъ да шии
Рѫкави и угърлѣци.
Сидяла й малку ни млогу —
Сидяла й три-дни и три-нощи.
Кът' ѭ й видяло слънцито,
Слънцито ни си залязва.
Мѣсица ни си изгрява . . .
Мама на Радка думаше:
„Радки-ле, мила мамина,
Я излѣзъ горѣ в' собата,
Да-но си слънце залѣзи,
Да-но мѣсица изгрѣе:
Хора по нивья изгуряхѫ —
Кусачи по ливадитѣ
И малки дѣца в' люлкитѣ."
Радка мама си послуша,
Излѣзи горѣ в' собата,
Чи си слънцето залѣзи
И си мѣсица изгрѣя.
Мама слънцето чакала,
Чакала, надѣвала му са
И са е чудомъ чудила,
Защо са слънце забави,
Чи три-дни ни си дохожда.
Чакала го е три нощи,
Три нощи и три-дни-дена,
Да доди да си вичеря.
Къту си доди слънцето,
Мама го на дворъ срѣшнала
И умилно го питала:
„Кѫдѣ си, слънце, ходило,
Кѫдѣ са, мами, забави,
Та си не идешъ сино-льо
Три-дни ми, сино, и три нощи?
Три пѫтя сьмъ ти готвила,
За три вечера вичеря —
Вичерята ти истина!"
Слънцето мами прудума:
„Я мълчи, мамо, унѣмявай —
И утъ меня слънце пѣ-има:
Азъ видѣхъ Ратка хубава
Ратка и утъ меня пѣ-грѣе....
Какъ да си Ратка излъжимъ,
Сама възъ нази да доди?"
Мама слънчици думаше:
„Слънчице, милу мамину, —
И туй-ли да та научѫ:
День иди, сино, великъ-день
Великъ-день, сино, Гиргьовъ-день.
Моми увъ гора шѫ идѫтъ,
У гора здравицъ да берѫтъ
И за здрави да са люлеѭтъ.
Ти спусни злати люлчици,
Момитѣ да са полюлѣѭтъ.
Синкитѣ моми шѫ додѫтъ
За здрави да са люлѣѭтъ —
И Ратка мома шѫ доди
За здрави да са полюлѣй.
Виднъшь си Ратка залюлѣй
И двашь на горѣ потегли."
Дошелъ е день ми великъ-день
Великъ-день, Великъ Гиргьовъ-день
Трьгнъхѫ моми за здравицъ
И за здрави да са люлѣѭтъ.
Ратка за здравицъ шѫ иди
И за здрави да са полюлѣй.

Мама на Ратка думаше:
„Ратки-ле мила мамина,
Я налѣсъ горѣ в' собата,
С'чиши са и са приглади,
Злата примѣна ублѣчи
И са хубавѣ забръди."
Радка мама си послуша;
Излѣзи горѣ в' собата,
Счеса са и са приглади,
Злата примѣна ублѣчи
И са хубавѣ забръди.
Мама на Ратка думаше:
„Ратке-ле, мила мамина,
Клѣтва да имашъ отъ меня:
Кътy утидешъ при свекра,
При свекра и при свекърва
Деветъ години да говешъ
На свекра и на свекърва."
Кътy отишла за здравицъ
И за здрави да са полюлѣй,
Злати са люлки спуснъли
На здравковитѣ полѣни.
Сичкитѣ моми вървѣли,
И са за здрави люлѣли
Най-подирь Ратка сѣднала,
За здрави да са полюлѣй.
Слънцито Ратка залюлѣ.
Виднъшъ си Ратка залюлѣ
И двашъ нагорѣ потегли,
Чи ѫ на нибе истегли. . . .
Ратка е у тѣхъ сѣдѣла,
Деветъ години гувяла
На слънчувата майчица —
Нейната стара свекърва.
Кътy е три-дни устанъло
Додѣ си Ратка продума,
Станяла й рано прѣдъ зори;
Запали фурни голѣми,
Да мѣси бѣли богачи.
Кътy фурнитѣ паляши,
Златъ й са скутецъ запали.
Стара севкърва продума:
„Ратке-ле милна снашице,
Ако си нѣма нѣмица,
Чъва-н' си слѣпа слѣпица?—
Златенъ си скута запали"
Ратка мами си продума:
„Майно-льо, стара свекърво,
Два дена йоще оставѫтъ,
Додѣ ти, мамо, утгувеѭ,
Прости ма, да ти продумамъ:
Асъ ни съмъ нѣма нѣмица,
Ни-то съмъ слѣпа слѣпица —
Мама ма й меня проклѣла,
Деветъ години да мълчѫ,
Да мълчѫ да ни прудумвамъ
Прѣдъ свекра и прѣдъ свекърва,
За туй съмъ, мамо, мълчала:
Асъ съмъ на тебя гувяла
И дума ни прудумвала.
. . . .

Тъзи пѣсень, както видите, не е цѣла, тя е продължение и допълнение на Добринкината пѣсень, и тука е промѣнено и името — вмѣсто Добринка — Радка. Кое е сѫщото име на слънчевата невѣста, не са знае, но азъ мислѭ, че тя е имала много имена, които сѫ прѣдставлявали нейнитѣ качества, както и слънцето има много имена, за което говорихми по-прѣди. Въ една пѣсень името на слънчевата невѣста — Зорницата е Грозданка, въ прѣдидѫщата е Добринка, а тука Радка, но и тритѣ означавѫтъ се́ качества. Азъ съмъ увѣренъ, че тя трѣба да има и още други имена, но трѣба да са съберѫтъ сичкитѣ пѣсни, които сѫ уцѣлели за *слънчевата женитба* и за *Зорницата*. Тъзи епопея за женидбата на слънцето е била цѣла и голѣма. До сега напечатенитѣ за неѭ

пѣсни сѫ само *откъсляци* отъ оная поема, отъ която, въ различни мѣста, сѫ са завардили по нѣщо отъ частитѣ ѝ. Ако не бѫде възможно да са намѣри цѣлата епопея, то трѣба да ѝ са съберѫтъ частитѣ, отъ които ще може да са види приблизително, каква е била. Имената на слънчевата невѣста много приличѫтъ на името на слънцето. Слънцето са е наричало и *Добро* или Добри, което отговаря на *Добринка*, а *Радка* отговаря на неговото име *Райко* или *Радко*. Имената: Зора, Зарка; Жека, Жечка; Бѣла, Бѣлка; Свѣтлана, Живка или Жевка, и Чева (Жева); Жейна, Женда; Гена, Генда; Жана, Женда; Гуна, Гунка; Гина, Гинка; Гана, Ганка; Зана, Занка; Цана, Цанка; Цена, Ценка; Чена, Ченка; Яна, Янка; Йона, Ионка, Огнѣна, Огнѣнка; Горана, Горанка; Кера, Керана, Керанка; Звѣздана, Звѣзданка и м. др. сѫ имената на Зорницата —, слънчовата невѣста, която са въспѣва въ разни пѣсни, ту като слънчева невѣста, ту като слънчева сестра. Тъзи пѣсень е тъй сѫщо откъслякъ и часть отъ Добринкината и са захваща отъ тамъ, дѣто Добринка, като извардила майка си да отиде за вода, понеже майка ѝ не ѭ пущала ни на хоро, ни за вода, излѣзла на двора, на чардацитѣ да шие на костенъ гиргевъ и тамъ ѭ съглѣдало слънцето и, като са влюбило въ неѭ, три-дни и три-нощи трептѣло и не захождало.

Въ Добринкината пѣсень, не са споменува, какво ѝ е казала майка ѝ за това непослушание, и ето Радкината пѣсень иде да допълни пропустнатото въ Добринкината: „мама е Радка мьмрала, защо й на двори излязла,“ което са и отчакваше отъ сѣкиго да чуе. И въ Добринкината, дѣто не са спомянува, какво е станало, като са е върнала майка ѝ отъ вода и, като е видяла, че слънцето трепти надъ дъщеря ѝ, защо не ѝ е казала да влѣзе въ кѫщи, тука са исказва явно, че тя ѭ мьмрала, но Радка са разсьрдила и нещѣла да ѭ послуша. „Радка са люто разсьрди, чи е на двори сѣднала на костѣнъ гиргевъ да шии рѫкави и угърляци. Сидяла й малку ни млогу — сидяла й три-дни и три-нощи. Кат' ѭ й видяло слънцито. Слънцито ни си залязва, мѣсица ни си изгрява“... Ето коя е била причината, дѣто слънцето трептѣло три-дни и три-нощи. Ако бѣше са скрила прѣзъ първия день, то и слънцето щѣше да си залѣзи, както си залѣзло подирь третия день, когато майка ѝ, като видѣла, че, ако не са прибере дъщеря ѝ, то нѣма и да си залѣзе, и ще испогори сичко, както ѭ и увѣщава: „Радки-ле,

мила мамина, я излѣзъ горѣ в' собата, да-но си слънце залѣзи; да-но мѣсица изгрѣе.“ Тука има пропуснато отъ натякванието, което въ тая пѣсень не са споменува, но въ нѣкой другъ вариантъ и то трѣба да са яви, а тука изведнъждъ са прѣминува на слѣдствията отъ запиранието на влюбеното слънце. И майка й, като че сърдито й казва: „хора по нивья изгуряхѫ: кусачи по ливадитѣ и малки дѣца въ люлкитѣ,“ т. е. ти съ твоето не послушание, съ твоята сърдитина (и тука прозира българския инатъ!) стана причина да изгорѫтъ хора и дребни невинни дѣца: ако не щѣшъ да послушашъ меня, съжали поне тѣхъ и влѣзъ въ кѫщи, т. е. скрий са, да засѣдне слънцето и да изгрѣе мѣсеца, — което е равно съ днешното понятие — засѣдни, да та не глѣда слънцето, та дано засѣдне и то, да не гори толкова, че изгоряхѫ толкова хора и дѣца. Най-подирь Радка, нѣмало що да стори, поуминала й сърднята и то повече за хората и за невиннитѣ дѣца и влѣзва въ собата, т. е., скрила са — залѣзла и слънцето, като не можало вече да ѭ глѣда, отишло си и то при майка си. Тука, както са види, Радка — Зорницата, е прѣдставена, кога е *Вечерница* (Vesper). Но то неможало да ѭ забрави — влюбило са вече силно. Въ Добринкината пѣсень са казва, че, като си утивало, грѣяло *начумерено*, а тука явно са исказва, че било сърдито, защото майка му, като го срѣшнала на двора, разбрала, че е сърдито, и тихо го попитала — „и умилно го питала.“ Кѫдѣ са е забавило, та си не дошло три-дни и три-нощи и вечерята му истинала. Слънцето, като изгубило отъ очитѣ си хубавата мома, сърдито отговаря на майка си, безъ да й расправя на дълго и широко, защо са е забавило, казва ѝ, като отъ досада: „я мълчи, мамо, унѣмявай — и утъ меня слънце по-има“. . . т. е. и азъ свѣтѭ, и азъ грѣѭ, но има друго слънце, което по-свѣти и по-грѣе отъ меня. „И отъ меня слънце по-има“ — по-слънце отъ меня — прѣвъсходи ма (*ид*), и въ кратцѣ й казва: „Асъ видѣхъ Ратка хубава — Ратка утъ меня по-грѣе.“ Ето тука са обяснява, какво ще рѣче „и утъ меня слънце *по-има*.“ Въ Добринкината са казва, че слънцето грѣе на небето, а Добринка — на земята, а тука слънцето прѣдставлява Ратка, че е пó-слънце и отъ него, че по-грѣе отъ него: „и утъ меня слънце *по-има*“, т. е. тука са прѣдставлява че е по-влюбено и му е досадно, че не можало да ѭ земне. Въ Добринкината то само рѣшава да ѭ земне, сàмо чака да му дойде деня-Гиргьовъ-день

т. е. явява са самостоятеленъ герой, а тука, както и въ Грозданкината, са показва послушенъ синъ и иска съвѣтъ отъ майка си, да му покаже начинъ, какъ да направи, щото да излъже Ратка сама при тѣхъ да отиде: „Какъ да си Ратка излъжимъ, сама възъ нази да доди?“ Въ Добринкината, то спуща златитѣ вериги съ златитѣ люлки на право на Добринкинитѣ дворови, а тука майка му го учи, както го е учила и за много други нѣща: „И туй-ли да та — научѫ.“ Че Великия денъ Гергьовъ-денъ скоро ще дойде и, като изръсте здравеца въ гората, момитѣ ще са съберѫтъ и ще идѫтъ въ гората да берѫтъ здравецъ и тамъ на дърветата ще си направѭтъ люлки, дѣто ще са люлѣѭтъ [1]), ето тука му е мѣстото да спуснемъ *злати люлчици*, и момитѣ ще прѣдпочтѫтъ твоитѣ злати люлки и ще сѣднѫтъ да са люлѣѭтъ. Радка, като стъкмоглава мома, не може да прѣзре обичая на Гергьовъ-денъ, да не иде съ другаркитѣ си въ гората за здравецъ и да са не полюлѣе за здравье и, като сѣдне да са люлѣе, ти тогава ѭ дрьпни нагорѣ и ето какъ ще ѭ излъжимъ да дойде сама при насъ: „веднъшъ си Ратка залюлѣй и двашъ на горѣ потегли.“

Слънцето послушало майка си и направило, каквото го научила, и, като дошелъ Великия Гиргьовъ-день, момитѣ са приготвяли да идѫтъ за здравецъ въ гората и да са люлѣѭтъ за здравие. Види са, че Радкината майка трѣба да е знаяла, че слънцето е влюбено въ дъщеря ѝ, защото инъкъ тя не щѣше да ѭ кара да са счесва, да са приглажда, да са примѣнува съ злата примѣна и да са забражда хубавѣ, и не щѣше да ѝ дава клѣтва, да гувѣе на свекра и на свекърва деветъ години.

Види са, че тя, майка ѝ, са е надѣвала, че слънцето ще ѝ земне Радка и затова ѝ дава послѣдньото майчино наставление. Ето и тука отъ главната поема има изоставено, как-

---

[1]) Баба Велика-Димовица Гошовата, отъ с. Карагачъ, въ Бисарабията, която са е прѣселила въ 1829 година подирь Русската война, отъ България, отъ срѣдня Гора, оть село Кузосмѫде, ми е разказвала, че като била на вилаеть — въ България, ходила съ момитѣ въ гората да бере здравецъ на Гиргьовъ-день и да са люлѣе — правяли люлки по дърветага въ гората и са люлѣяли, дѣто дохождали и момци, и момцитѣ люлѣяли момитѣ. Дѣто нѣма гора на-ли и сега са люлѣѭтъ въ градинитѣ. Люлѣянието е вспомѣнание именно за женидбата на слънцето и Гергевъ-день е именно тоя день, когато дигнало слънцето своята невѣста съ златитѣ люлки. Гергевъ-день е свадбата на слънцето.

то казахъ и по-горѣ, което въ нѣкой другъ вариантъ трѣба да са обяснява. Въ Грозданкината са казва, че като ѭ дигало слънцето, майка ѝ ѝ поржчала да говѣе деветъ мѣсеца, а на Грозданка са исчуло — деветъ години, а тука явно са казва деветъ години да говѣй на свекра и на свекърва. Първото трѣба да е по вѣрно, защото въ старо врѣме невѣститѣ дѣйствително сж говѣли по цѣла година на свекра и на свекърва, и до скоро сж говѣли, а и днесь по малкитѣ села говѣѭтъ, до четириси дена. Въ Грозданкината пѣсень са поржчва да говѣе и на първото си либе *слънчице.* Да-ли са говѣли нѣкоги невѣститѣ и на мжжьето си, на-вѣрно незнаѭ.

Дѣто са спомѣнува, че люлкитѣ са спуснали въ гората „на здравковитѣ полѣни“, то показва, че пѣсеньта са ѭ пѣли въ планинскитѣ мѣста, дѣто момитѣ ходѭтъ на Гиргьовъ-день за здравецъ и са люлѣѭтъ за здравие, както спомѣнахъ въ забѣлѣжката, а дѣто са пѣе, въ другитѣ варианти, че люлкитѣ са спуснали на дворовитѣ ѝ, показва, че са е пѣла въ такива мѣста, дѣто си правѭтъ люлки въ дворовитѣ. И до днесь са варди отъ народа това придание, че на Гиргьовъ-день на сухо дърво, или на грѣди не са прави люлки. На Гиргьовъ-день люлкитѣ трѣба непрѣменно да бждѫтъ привързани на зелено дърво, защото тогава са люлѣѭтъ за здравие и дървото трѣба да бжде зелено, живо и здраво. Който са люлѣе на сухо дърво, казвжтъ, не може да дочака идѫщия Гиргьовъ-день — и старитѣ не позволявжтъ да са привърже люлка на тоя день на сухо нѣщо, даже и на сухитѣ клони на сурово дърво не давжтъ, а непрѣмѣнно на суровъ клонь.

Тука му е мѣстото да спомянемъ, че, при люлението на тия Гиргьовски люлки, са пѣѭтъ и особенни пѣсни отъ люлячкитѣ и люлячитѣ, отъ които сж и тѣзи пѣсни за слънчевата женидба. Интерессно ще бжде за да са съберѫтъ тия люлѣйни пѣсни отъ вредъ между нашия народъ съ *особенно* заглавие, които много ще послужжтъ, за да са допълни тая божественна поема, която е една часть отъ слънчевия култъ на нашитѣ праотци. Ний, въ името на *Българския епосъ*, молимъ сичкитѣ любители на нашата народна поезия, а най-вече селскитѣ учители, дѣто най-вече сж са завардили тия и другитѣ пѣсни и обичаи, да са погрижжтъ, да ги запишжтъ отъ устата на самитѣ пѣвици съ сичкитѣ други стари обряди, до колокото сж са запазили. Гиргьовъ-день скоро ще дойде, и нека при дру-

гитѣ удоволствия на великия праздникъ на Слънчевата свадба и на хубавата благооханната цвѣтяща пролѣть, да са удоволжтъ и съ това свято дѣло — наслѣдство отъ нашия прадѣдски слънчевъ поетически култъ.

Да дойдемъ пакъ на прѣдмѣта си. Какво е правила у слънчеви слънчевата невѣста подробно въ пѣснитѣ не са говори, но за главното са каза: въ грозданкината са казва, че слънцето, като ѭ видѣло, че деветъ години не говори (понеже майка ѝ ѝ заржчала и нѣму да говѣе), то са сгодило за друга и Грозданка била поканена да имъ бжде кумица, да ги вѣнчѣе, а въ сжщия день са испълвалъ срока на говението ѝ, и тя нарочно подпалила булото на намѣстницата си, която не само че не говѣла, ами на-часа ѝ са скарала: „ако си нѣма нѣмица, чи слѣпа-ли си слѣпица, та ми булото запали?", и Грозданка тогава продумала: „асъ ни съмь нѣма нѣмица, ни то сьмъ слѣпа слѣпица: мѣня ми мама поржча, деветъ години да говѣѭ на свекра и на свекърва и на първо либе слънчице: сега ѝ девета година".... И слънцето, като ѭ чуло, че продумала, разкаяло са и не са вѣнчало съ втората си невѣста, а зело пакъ Грозданка.

Въ Добринкината пѣсень са казва изрично, че слънцето грѣе прѣзъ лѣто, а Добринка грѣе прѣзъ пролѣть. Въ Радкината пѣсень са пѣе, че Радка, като останало три-дни-дена догдѣ ѝ са свърши срока на говѣнието — догдѣ сключи деветата година, станала еднa сутрина рано: „Станала ѝ рано прѣдъ зори." И запалила голѣмитѣ пѣщи, да пече бѣли богачи: „Запали фурни голѣми, да мѣси бѣли богачи." И, като ѝ са запалилъ златния скутъ, свекърва ѝ зела да мьмри, като са исказва нѣкакъ съ съжеление, дѣто е нѣма нѣмица, т. е. наричa ѭ „милна", въ което са види, че тя ѭ обича, милей ѭ, но въ сжщото врѣме ѝ е жаль, дѣто не може да говори и, види са, трѣба да ѝ е показала съ прьстъ, че ѝ гори скута, както и до днесь са прави съ нѣмитѣ, и си казва: „Аку си нѣма нѣмица чъва-н' си слѣпа слѣпица?" То есть, невидишъ ли? Глѣдай! запали си скута... „Златенъ си скута запали." И Радка, ако да не е била още сключила годинитѣ на говението си, т. е. оставало още два дена, не са стърпѣла вече, а ѝ отговорила: „Майнольо стара, свекърво, два дена йоще оставжтъ, догдѣ ти мамо утгувѣя, прости ма да ти продумамъ, асъ ни сьмъ нѣма нѣмица, ни то сьмъ слѣпа слѣпица: мама ма ѝ меня проклѣла, де-

веть години да мълчж, дя мълчж да ни придумвамъ прѣдъ свекра и прѣдъ свекърва — затуй сьмъ, мамо, мълчала: Асъ сьмъ на тебя гувѣла и дума ни прудумвала. . . .“

Какво значи Добринка, ний при нейната пѣсень казахми, както за нѣьж, тъй и за слънчевитѣ злати вериги и злати люлки, сега да видимъ, какво е това запалвание на булото, запалвание на голѣмитѣ фурни сутрина рано прѣдъ зори и запалванието на златния ѝ скутъ. Добринка, Грозданка, Радка това е сé Зорницата, съ различни имена, които показвжтъ нейнитѣ врѣмена и нейното приближавание къмъ земята, когато са види по-свѣтла и по огненна, а тъй сжщо, когато са изгубва и не са види, ни вечерь, ни сутринь. Слънцето са е залюбило въ неьж, кога е била свѣтла Вечерница. А запалванието на булото прѣдставлява нейнитѣ утрѣнни зари, съзоряванието, то есть, че, като изгрѣе сутрина рано прѣдъ слънцето, тя пуща още своитѣ зари къмъ другата си съперница, която изгрѣва напрѣдѣ ѝ и която звѣзда са зъве *Кърванка*, или по турски *Кървань-кърань*. Мълчението или говѣнието ѝ означава нейното отсжтствие, т. е. кога не са види, кога не изгрѣва сутрина и на мѣсто неьж го прѣдшествува, но много по рано, Кърванката и, понеже малко останало да са ожени и влюби слънцето въ неьж, то Зорницата са явява, пуща своитѣ трептящи лжчи, загрозява съперницата си — изгаря ѝ булото, и ьж оставя безъ най-хубавото окрашение, като невѣста; явява са свободна съ сичкия си блѣсъкъ, проговорва и слънцето пакъ ьж полюбва и пакъ ьж зема, а упърлената отъ първото му либе втора невѣста, Кърванката, оставя.

Запалванието на голѣмитѣ фурни означава пакъ нейното изгрѣвание сутрина рано, както са казва, че тя ги запалила прѣди зори, т. е. прѣди да изгрѣе слънцето, тя тука са явява като прѣдшественница, като любезна съпруга, като господарка, която са разпорежда да запалва пѣщитѣ, въ които ще са пѣкжтъ бѣлитѣ богачи; богачитѣ не сж друго нищо освѣнъ сичко, което зрѣе, което са пече отъ слънчевитѣ зари и горѣщини — означавжтъ нивьята съ житнитѣ зърна, отъ които ставжтъ бѣлитѣ богачи — Божия хлѣбъ.

Отъ запаленитѣ голѣми фурни ѝ са запаля златния скутъ, т. е. слънчевитѣ зари излѣзвжтъ и, като ьж блѣснжтъ, тя поблѣднява — запалжтъ ѝ са златнитѣ дрѣхи, а то ще рѣче, че слънцето е по-свѣтло, по-силно, по-горѣщо отъ неговитѣ

голѣми фурни, които прѣдставляватъ слънчевия огънь и горѣщина, ѝ са запаля златния скутъ, а това показва, че тя получава своята свѣтлина отъ слънцето, което ѝ пали златитѣ примѣни. „Ни видишъ ли, ѝ казва на слънцето майка му, старата ѝ свекърва, оная майка, която е родила слънцето, оная първоначална огненна сила, която е запалила сичкитѣ звѣзди, не видишъ ли, че слънцето ти запали златитѣ скутови, отстрани са отъ прѣдѣ му, бѣшь отъ фурнитѣ му, угаси си скута, ако си нѣма, че не си слѣпа, пази са да та не изгори!" — „Не, отговаря Зорницата, азъ не сьмъ нѣма, нито сьмъ слѣпа, но отъ обичь къмъ тебя, отъ обичь къмъ първото си либе *Слънчице*, отъ скромность и послушность къмъ своята майка, не сьмъ ти още продумала толкова врѣме, когато бѣхъ далѣчь и не излѣзвахъ напрѣдь да паля фурнитѣ на моя огнѣнъ съпругъ, сега ще ти продумамъ, че азъ не са боя отъ това, че той ми пали златния скутъ — азъ го обичамъ и той отъ любовь го е запалилъ."

Единъ отъ моитѣ приятели ма пита, защо не сьмъ казалъ колко е стара пѣсеньта за слънчовата женидба, като казвамъ, че е стара, и защо не сьмъ опрѣдѣлилъ годинитѣ. Ако може да са опрѣдѣли, колко е старъ Тракиеца и цѣлия славянский родъ, то ще може да са опрѣдѣли и старостьта на тия пѣсни. . . . Та, това е *Космогония*, това сѫ първитѣ понятия на нашитѣ пра-дѣди за сътворението на свѣта, за миророждението; това е невинната вѣра на първитѣ хора, когато сѫ мисляли, че сичко, що ги обкрѫжава, е сѐ живо и живѣе както живѣе и человѣкъ съ сичкитѣ си человѣчески страсти и слабости. Тия лица, които са въспѣватъ въ тия и тѣмъ подобни пѣсни, сѫ божественнитѣ герои, които человѣкъ сравнява съ героитѣ си, като имъ отдава божественна сила. Человѣкъ има майка, защо слънцето да е безъ майка, и можалъ ли е да си въобрази человѣка въ дѣтинското си невинно врѣме, че слънцето не го е родила майка, като сѣко живо са ражда отъ майка. Като са женятъ юнацитѣ и избиратъ найхубавитѣ моми, защо слънцето, такъвъ добъръ юнакъ, такъвъ благодѣтель на сичкия свѣтъ, да не земне най-хубавата мома, която му е „лика и прилика, като два стърка иглика?" Можалъ ли е тогавашния, всевѣрующи, чилѣшки умъ да си позволи да жене тоя огнѣнъ герой и благодѣтель за нѣщо, което не му е прилика? Нѣму е прилика Зорницата и той го

жени за нѣж. Каква е тя? Свѣти като него — Добринка, Радка, Радостна, Горяздана, Горѣздана и, понеже са е влюбило въ нѣж, тя му са видѣла по-хубава отъ него: „И отъ меня слънце *ид-има*“, казва то на майка си. Това человѣка го е сравнявалъ съ себя си, а особенно момитѣ и момцитѣ, които сѫ творцитѣ на тия пѣсни. Какво ще рѣче влюбенъ человѣкъ? Въ неговитѣ очи може ли да бѫде либето му грозно? То непрѣмѣнно е по-хубаво отъ сички на свѣта и отъ него самаго. И може ли да бѫде инѫкъ чиста любовь, ако не е това увѣрение, ако не е това нѣжно и божественно чувство, ако нѣма тъзи божественна вѣра, която е запалена отъ *Отеца на любовьта* — ще има ли любовь, ще има ли това само-увѣрение, за което не може да са намѣри дума, която да може да изрази сѫщинското му значение? Любовьта е безименно нѣщо, нейното име само сърдцето го знае, но не може да го каже никому; за любовьта само влюбенитѣ сърдца могѫтъ да си говорѭтъ, и тѣ си говорѭтъ безъ думи, безъ гласъ: само божественнитѣ лѫчи на очитѣ знаѭтъ тоя язикъ, устата не могѫтъ ни-то една буква да произнесѫтъ отъ тая сърдцесъкровенна книга. . . . . Момцитѣ прилъгвѫтъ момитѣ, съвѣтувѫтъ са съ по-старитѣ. Слънцето са влюбило, три-дни не си ходило, само да глѣда онова сѫщество — любето си, което му са видѣло по-слънце отъ него, и испогорило свѣта; асла тъй трѣба и да бѫде: влюбения има на прѣдѣ си онова нѣщо, което е търсило сърдцето му, намѣрилъ си идеала, за него сичко друго е нищо, ако ще и да изгори, еня ли го е него за свѣта, то са занесло и отишло съ сичкия си умъ подирь онова сърдце, което е продумало на неговото сърдце и е станало негово. Тѣзи нѣща, завардени въ тия първобитни пѣсни, ни показвѫтъ какъ е любилъ нашия праотоцъ „и отъ меня слънце пó-има, ази си грѣя на небе, Добринка грѣе на земе, ако Добринка не земна, не ще си вече изгрѣвамъ, както до сега изгрѣвахъ“, казва на майка си. И влюбенъ человѣкъ, ако изгуби онова сърдце, което е съставлявало половината отъ неговото, може ли вече да бѫде веселъ, не ще ли му посърни лицето и да са напусне отъ постоянната си работа? Ето защо говори така слънцето: человѣка го сравнявалъ съ себе си и въ неговата пѣсень, той себя си изобразява; въ нея той са рисува цѣлъ, какъвто си е билъ безъ никаква прѣправка.

Слънцето горѣ, а Добринка или Радка долу на земята,

т. е. близо до хоризонта са види сутрина прѣдъ слънцето и кога е Зорница, а вечерь — кога е Вечерница. Какъ да ѭ дигне слънцето при себя си, человѣка знаялъ, що е люлка, и знаялъ, че съ вѫже са дига нагорѣ; слънцето съ люлка ще дигне Добринка. Е, каква ще бѫде тая люлка; то огненно, злато, царь надъ земята, а Добринка свѣти като него — царица, какъ ще ѭ турѭтъ на проста люлка; непрѣмѣнно неговата люлка ще бѫде укачена на злати вериги и тя сама злата за да прилича на Добринка или Радка съ златата примѣна, не му ли е забѣлѣжилъ человѣка трептящитѣ зари — лучитѣ, ето ти неговитѣ злати вериги.

Отъ дѣ си крадѭтъ момцитѣ моми? на-ли отъ гората, кога отидѫтъ за цвѣте, за ягоди, ето и слънцето спуща своитѣ злати люлки въ гората най на хубавото мѣсто — на здравковитѣ полѣни. Като направѭтъ момцитѣ люлки, на-ли канѭтъ момитѣ да сѣднѫтъ, а тѣ да ги полюлѣѭтъ, ето и слънцето поканва Зорницата да сѣдне на неговитѣ злати люлки и то ѭ залюлява само веднашь ѭ залюлява и два пѫтя на-горѣ потегля. Влюбената мома, като ѭ краде любето ѝ, на-ли не плаче, а казва тихо „по-скоро върви, да не ни стигнѫтъ нашитѣ“ и Добринка и Радка не плачѫтъ и не искѫтъ помощь, а отивѫтъ при оногова, когото обича сърдцето имъ.

Младитѣ булки говѣѭтъ прѣдъ свекра и прѣдъ свекърва, е хичь българския святъ обичай, ще позволи ли на Зорницата да не говѣе? Говѣе тя прѣдъ майката на такъвъ огнѣнъ херой, не както говѣѭтъ смъртнитѣ — деветъ мѣсеца — деветъ години говѣе тя правилно, безъ да ѭ чуѭтъ да продума думица.

Тъзи космогония е най-естественната, най-старата най-понятната. Подобна на неѭ вий ще намѣрите и въ другитѣ стари народи, но тѣхнитѣ сѫ прѣработени искуственно отъ тая сѫщата отъ тѣхнитѣ поети и естественнитѣ лица — слънцето и Зорницата сѫ замѣнени съ други божества и богини и първобитнитѣ естественни понятия сѫ затьмнени. А това показва, че тия поети сѫ зидали върху старитѣ основи на първобитнитѣ жители на балканския полуостровъ — Тракитѣ, съ новъ материалъ, донесенъ отъ вънъ, а старата основа е завардена и е долу — въ българския народъ, дѣто стои и до днесь съ старитѣ си неизгладени циклопски стѣни. Грьцката и Латинската космогонии сѫ произлѣзли отъ тая, естественната, прѣд-

шественницата имъ, която, отъ поколение на поколение, са е завардила и до днесь въ нашия народъ съ сичкитѣ си пѣсни, обичаи и праздници, които праздници сѫ са слѣли съ християнскитѣ и са празднувѫтъ и до сега съ подобаѭщето имъ благоговение.

Християнството събори Еленското и Латинското язичество, но то сабори онова, което бѣше зидано отъ циклопскитѣ основи нагорѣ, а на тѣзи яки основи и то зазида, защото ги намѣри много яки и непоколебими, и то на тѣхъ почива съ много отъ своитѣ обряди и обичаи у Българитѣ и до сега. Апостолитѣ и тѣхнитѣ ученици казахѫ на Тракитѣ, че са роди младъ Богъ и нему трѣба да са кланями. „Добрѣ отговарѭтъ Тракитѣ, не само да му са кланями, ами да му и пѣемъ, ний имами такива пѣсни отъ нашитѣ пра-дѣди, съ които въспѣвали Слънцето и Зорницата и, щомъ запостили за праздника на Рождението на младия Богъ, захванали да са готвѭтъ и пѣснитѣ му, и на Бѫдния вечеръ когато имъ са е свършала старата година и наставала нова, и когато сѫ чакали, прѣди християнството, Дѣда Господя, чакѫтъ младия Богъ и му пѣѭтъ: „Замѫчи са Божа майка, отъ Игнажденъ до Колада, да си роди млада Бога, та си роди млада Бога, чи калеса сетѣ Свитци, да ѝ крьщѫтъ млада Бога“ и, като поканила Св. Никола, да ѝ крьщи млада Бога, той ѝ отговаря: „не могѫ Го в' очи глѣда, а камо-ли в' рѫцѣ хвана: Той си пари като огънь и си тѣжи като злато. . .“ Ето старата циклопска основа, дѣ са явява —. „пари като огънь и тѣжи като злато“,— както си прѣдставлявали прѣди християнството Бога, като огънь святъ и като злато чистъ, тъй си прѣдставили и младия Богъ — и зида отъ тука захваща да са зида нагорѣ върху старата основа на слънчевия култъ.

Казали имъ: „Не е Ярий (Герги), а Георгий е тоя, що го празднувате вий пролѣтъ, и не е слънцето, а е человѣкъ воинъ“.— „Добро, ний и за него имами пѣсни“ и посрѣщѫтъ пакъ Георгия съ пѣснитѣ на яркото слънце: „Тръгналъ ми е Свити Герги сутринъ рано на Гиргьовъ-день, да оби'ди зеленъ синуръ. . . . .“

Учи ли ги: „тая, дѣто ѝ пѣѭтъ вашитѣ моми пѣсни и ходѭтъ отъ-кѫща на-кѫща да пѣятъ сѣкиму, накичени съ вѣнци, не е Лада, а *Лазаръ*“ — „Добрѣ, ний ще казвами вмѣсто *Лада* — Лазаръ и, вмѣсто *Ладувами* — лозарими,“

и, като запостили за Великъ-день, почнали момитѣ да са събиржтъ и да прѣспособявжтъ *ладинитѣ* пѣсни на *Лазара*. И, на Лазаровата сжбота, запѣли: „Ой Лазаре, Лазаре! Лазаръ са вози на златни колца; изъ село ходи, Богу са моли: я дай ми, Боже, дребенъ ми дъждецъ; трѣва да ръсте, паунъ да пасе, паунъ да пасе, перья да фърля; моми да беpжтъ вѣнци да виѭтъ." А като дошло врѣме, да идѫтъ да хвърлѭтъ жребие на течението на рѣката съ вѣнци, за да си изберѫтъ царица или кумица, не можали да приспособѭтъ името на Лазара, а си останало пакъ старото — *ладуванието* — отишле да са *ладувѫтъ*.

Това нѣщо е било противно на поповитѣ и сѫ го прислѣдували, както и до днесь глупавитѣ го глѣдѫтъ съ криво око и, като не сѫ можали да му турѭтъ нова основа, глѣдали сѫ да го уничтожѫтъ. За доказателство, че поповитѣ сѫ го гонили и сѫ чупили и земали яйцата на Лазарницитѣ, ни свидѣтелствува ироническата пѣсень, която са пѣе на под'игравка на лазарницитѣ: „Ой Лазаре, Лазаре, яйца ти са смазале *на попови вратници*. Попа тича съ лопата, попадьята съ ръшето"... . Това сѫ го правили, навѣрно, грьцкитѣ фанатици попови, и отъ горнята ироническа пѣсень са види, че момитѣ, като сѫ минували край поповитѣ вратници, или сѫ отишле и у попа, да му попѣѭтъ невиннитѣ лазарски пѣсни, той искокнѫлъ сърдитъ съ лопатата, зелъ на едни яйцата и ги смазалъ съ крака, а на другитѣ попадьята ги зела въ ръшетото. . . .

Такива глупци и серсеми попови, надѫхани отъ дивия фанариотски и папски фанатизъмъ, най-голѣмото зло сѫ принѣсли на Славянската поезия, нрави и обичаи. Самъ дивъ, като дивъ нерѣзъ и глупавъ като пьнь, развръщения фанариотинъ посѣга на онова свято нѣщо, което въспѣва величието на Твореца, съ человѣчески думи, да ги разбере сѣкий — а той смазва яйцата. . . .

Лукавитѣ фанариотски деспоти, подирь грьцката завѣра [1]), а особенно подирь въздиганието на грьцкото кралевство, като видѣхѫ, че и Българския народъ ще са събуди, защото при борбата съ Гърция много Българи са укървавихѫ и са научихѫ да миришѫтъ баруть и лукавото грьцко око видѣ тѣхното неустрашимо юначество, съставихѫ планъ съ тайни коми-

[1]) Самото име *Завѣра* показва какво участие сѫ земали Българитѣ въ борбата за освобождението на Гърцитѣ. Но подлия гъркъ никоги не е билъ благодаренъ и нѣма да бѫде. . . .

тети, да унищожжтъ сичко, което напомня на Българина за неговото блѣскаво минало и зехж систематически да прислѣдувжтъ и онищожавжтъ нашитѣ стари обичаи, облѣкла, пѣсни памѣтници, книги и проч. и проч.. Подъ булото на християнството, тѣ сичко наше народно наричахж *Еленско*, идолопоклонско — грѣшно, и чрѣзъ безусловно-подчиненитѣ наши глупави, нещастни и потъпкани попови, а най-вече чрѣзъ гарванитѣ шашкънъ властолюбци чорбаджии, най-много успѣхж да унищожжтъ [1]). До тогава сичко си е било цѣло и не покътнато. — А днесь дойде друго зло — това всеразрушаяжще зло и хроническа язва, което за стидъ на самото му хубаво име *цивилизация*, която у насъ са разбира съ *главата надолу*, невидимо ще унищожи сичко народно, както страшната, тъй сжщо невидима, въшка — филоксерата, унищожи въ западна европа хубавитѣ лозья! И освѣнъ туй, тая *гангрена*, която са е вече вгънгренясала въ градоветѣ и палзи изъ тѣхъ, като хитра змия и въ селата, ще *растлѣе* цѣлото българско тѣло и, като са распада, като му изгниѭтъ месата и му са проглѣджтъ голитѣ кости, тогава ще го натиснжтъ гладнитѣ проходани червеи и ще го догризжтъ . . . Ето дѣ ни води нашата глупава хлабавщина, аллахъ-керима и безхисапщината на нашия икономически животъ! . . . Стана въ градоветѣ вече зѐ да не тупа, а знайте ли, кое тупа вмѣсто него? Протритата кисия на мжжа! Сега има още въ нея нѣкой гологанъ, но, ако върви сѐ тъй, гологанитѣ ще са свършжтъ и тя ще са издъни... Ами тогава?...

Тогава, може да кажите вий аллахъ-керимъ, както казвжтъ Турцитѣ, но този, именно, аллахъ-керимъ заведе Турцитѣ. . . . Знайте ли дѣ? — Въ нѐврата, въ погибельта — тамъ води той . . . . Керимъ е Аллаха, добъръ е той, дава

---

[1]) Въ онова глупаво и шашкънско врѣме, мжжьето сж са хвалили, че цьлунали скута, а женитѣ — че са удостоили да му цалунжтъ мѣката бѣла и напарфумирана ржка и да ги поглѣдне агня деспотасъ въ очитѣ. . . Безъ да подозрѣвжтъ, че тая ржка е скверна, че тя посѣга и денемъ и нощемъ на българската святиня, че подъ тия злати скути въ кожата на фенереца пжжтъ хиляди дяволи, насочени върху уничтожението на българския духъ . . . . Нещастна славянска овча довѣрчивость! . . . Вълка дошелъ да та ѣде, а ти тропашъ съ кракъ и му са радвашъ, като на гостянинъ.... Ето това та е докарало тебя до този халъ, да си си забравила историята и са луташъ изъ степитѣ като дивитѣ овце на билюци, на билюци, раскжсана и жертва на всѣкакви вълци и лѣсици . . . . .

той, ама „въ кошара не вкарва“.... Той ни е далъ умъ и разумъ, да разбирами и различавами доброто отъ злото, полезното отъ врѣдителното, спасението отъ погибельта, и, който не са води къмъ спасението си, той го е проклѣлъ и обрѣкалъ на унищожение.... Ако не са упомнимъ, ний ще бѫдемъ унищожени и сринати въ смѣта на мекереликя — на слугитѣ, на робството.... Българино! ще са прозѣвашъ ли още?... Госпожо, гологанитѣ ще са свършѫтъ!...

Нашитѣ народни пѣсни и обичаи сѫ свързани съ нашето народно и икономическо облѣкло и кухня, а нашето облѣкло и кухня сѫ тѣсно свързани съ нашата народна икономия. Разклати ли са нѣкой отъ тия здрави народни стълбови, зданието непрѣменно ще рухне... и ще трѣба да са гради ново, по новата архитектура. Готови ли сме, и имами-ли врѣме, мѣсто и гологани за ново здание? Меня ми са чини, не?... Е, тогава, не ще ли останемъ на пѫтя — безъ стрѣхѫ, голи и гладни?...... Помислете си!...

Уморихъ та азъ тебя съ моитѣ лошави прѣдсказания, любезний читателю (дано даде Господь да са не испълнѭтъ), но какво да направѭ, като са поведохъ по старата турска пословица: „сьойлесемъ, лафъ олуръ, сьойлемесемъ, дерть калѫръ [1])“, за да не ми остане *дерть*, рѣкохъ да си кажѫ, каквото ми е на сърдцето, че *белкимъ*, отъ толкова свѣтъ, ще са намѣри нѣкой макаръ отъ стотѣхъ едно да приѣмне. Дано са намѣрѭтъ и за по-вече!....

Ц. Гинчевъ.

ОТЪ ВИТОША ДО РОДОПА.

(България, Румелия и Турция.)

Пѫтни бѣлѣжки прѣзъ 1883 година.

(Продължение отъ VII книга.)

Подирь Русско-Турската Война прѣзъ 1877—1878 г., границитѣ на Одринската область ги стѣсних**ѫ**. Русситѣ прѣвзехѫ почти цѣлата область. Не бидохѫ окопирани само Ахѫ-Челебийската и Султанъ-

[1]) „Да кажѫ, мълва става, да не кажѫ, хронически болѣсть остава.“